Gilde Utrecht Nieuws

jaargang 22, nummer 2/3, september 2021

Colofon
Gilde Utrecht is een vrijwilligersorganisatie van vijftigplussers waarin ongeveer tweehonderd mensen hun ervaring - opgedaan in werk en hobby - belangeloos inzetten voor Utrechtse stadgenoten.

Aan dit nummer werkten mee
Geert Boorsma, Gerlofke Hekelaar, Henk van Hilten, Karen Holt, Hans Marcelis, Janneke Schotveld, Martijn Verviers

Redactie
Thom van Rossum, Cor van Santen, Aart de Veer en Nienke Willemsen

Secretariaat
Gilde Utrecht, Lange Smeestraat 7, 3511 PS Utrecht. Tel. 030 234 32 52
e-mail post@gildeutrecht.nl
website www.gildeutrecht.nl

Drukkerij
Drukkerij All Print te Utrecht

Oplage
250 exemplaren

Sluitingsdatum kopij jaargang 22 nummer 4
1 november 2021

Foto omslag
foto: René Veenis

De redactie behoudt zich het recht voor ingezonden kopij in te korten. De inhoud van de ingezonden kopij valt buiten de verantwoording van de redactie.

Redactioneel

Het lijkt wel of Gilde Utrecht in winterslaap is maar dat is slechts schijn, getuige de vele wandelingen die weer worden aangeboden en dit nieuwe nummer van Gildenieuws. Daarin wordt duidelijk dat er nog heel wat mensen in de weer zijn om het gezicht van de 'club' te laten zien. Zo lees je dat aan de stadsrand ook een stadsstrand is voor mensen die niet ver van huis willen. Het tweede deel van de Singelloop geeft je een onverwacht beeld van onze stad. Een leuke ontmoeting met een uitdagende vrouw kun je hebben in het Catharijneconvent maar ook Lobelia, een andere vrouw, vraagt je aandacht in een te verschijnen kinderboek over Utrecht. 'Gevels worden blikvanger' is een verhaal over muurschilderingen waarvan er steeds meer in onze stad te bewonderen zijn. Een reislustige balieme-dewerker is uitbundig aan het woord over haar leven buiten en in Utrecht. Deze cocktail van activiteiten laat zien hoe we samen iets moois tot stand brengen. De puzzel memoreert Utrechtse vrouwen die naam gemaakt hebben.

Thom van Rossum

Inhoud

pag

Redactioneel 2

Nieuws uit de Lange Smeestraat 3
Van de directeur

Van de bestuurstafel 4

Rondleidingen 5
Loop de Singel rond!
Maria Magdalena

Taal en conversatie 12

Geef de pen eens door 13

Boeken 15
Lobelia, de laatste stadsheks

In de schijnwerper 17
Gevels worden blikvanger

Puzzel 19

De achterpagina 20

Volksbuurt en stadsstrand

Toen ik op een druilerige dinsdagmiddag toevallig langs een huis fietste waar ik ooit gewoond heb, realiseerde ik me dat ik al bijna dertig jaar in Utrecht woon. Ik was op weg naar Leidsche Rijn. Een wijk die, toen ik op mijn eenentwintigste in Utrecht kwam wonen, alleen nog op papier bestond. Er wonen nu meer dan 90.000 mensen!
Het huis waar ik gewoond heb zag er inmiddels totaal anders uit. In plaats van een rijtje verwaarloosde en verouderde jaren '30-huisjes zat alles strak in de lak, met nieuwe, hippe, industriële balkonnetjes. Toen ik er woonde, midden jaren '90, was New England (een wijkje ten noorden van de Vleutenseweg) nog een 'slechte' buurt, met grote, donkere blokken sociale woningbouw, veel studentenhuizen en rotzooi op straat. Ik weet nog dat er bij de overburen een televisie uit een raam van de derde verdieping gegooid werd tijdens een echtelijke ruzie. Een gezellige volksbuurt dus. Nu is de wijk grotendeels strak getrokken en zijn de woningen net als in de rest van Utrecht onbetaalbaar.
Ondiep, de buurt waar ik na New England terechtkwam, is denk ik nog wel een echte volksbuurt maar ook hier heeft de verandering onherroepelijk

Zomer aan de singel Foto: Gerlofe Hekelaar

Anton Geesinkstraat, Ondiep *Foto: Nienke Willemsen*

toegeslagen. En dan met name in de straat waar ik woonde, de roemruchte Anton Geesinkstraat. Ik kan een Gilde Utrecht Nieuws-nummer vullen met wat ik daar heb meegemaakt in het rijtje jaren '50-huisjes van de woningbouw, tegenover de sportschool van Anton Geesink. Daar was een televisie die uit een raam wordt gegooid niks bij. De Rode Brug is onherkenbaar vernieuwd (hij is gelukkig nog wel rood), Café Murk bestaat niet meer en de sportschool van Anton Geesink is een paar jaar geleden verkocht aan een projectontwikkelaar. Fietsend over de Vleutenseweg rook ik de vertrouwde geur van de Douwe Egberts-fabriek; sommige dingen veranderen dan weer nooit. Daarna nog een stukje over de Vleutensebrug met links zicht op stadsstrand Soia - want je telt als stad niet meer mee als je geen stadsstrand hebt - dwars door het nieuwe winkelcentrum van Leidsche Rijn naar mijn plaats van bestemming. Een statige laan met een luxe appartementenblok en zicht op het water, bouwjaar 2018.
Utrecht verandert en groeit maar door. De slogan CU2030 voor het stationsgebied werd mij lang geleden uitgelegd als uit te spreken als *See You Too In 030*. Oh gelukkig, dacht ik nog, ze bedoelen dus niet *See You In 2030*. Maar inmiddels weet ik wel beter. En als dat stationsgebied eindelijk echt 'af' is, misschien al wel iets eerder dan in 2030, dan is er vast wel weer een ander megaproject gestart.
Wat ik wel hoop is dat al die verandering gepaard blijft gaan met vergroening. Al die geveltuintjes, wilde bermen, plantenbakken, vergrote boomspiegels: ik word er heel erg blij van! Met het weer rondmaken van de Singel is er rond het centrum veel groen bijgekomen. Op blz. 5 lees je deel twee van 'Loop de Singel rond!' om op een mooie dag met het Gilde Utrecht Nieuws in de hand van te genieten.
Wat ik ook hoop is dat er nog een heleboel van die fantastische muurschilderingen bij komen. Op blz. 17 lees je meer over al die bijzondere muurschilderingen en hun makers.
En wat ik ten slotte hoop is dat Utrecht ondanks haar groei, grootse ambities en megalomane bouwprojecten toch die gezellige, 'kleine', bescheiden stad blijft met al die fijne no-nonsense-inwoners, waar ik ooit ben komen wonen en waar ik van plan ben nog heel lang te blijven.

Gerlofke Hekelaar

Samen

HANS MARCELIS FOTO: CHRISTIEN BOELES

Samen. Dit woord kwam steeds weer terug in de persconferenties en voorlichtingscampagnes van de afgelopen periode. Daarmee werd - en wordt - een beroep gedaan op de solidariteit en loyaliteit die noodzakelijk zijn om een crisis of ramp te overleven. Over de effectiviteit van die oproep wordt inmiddels uiteenlopend geoordeeld, maar er kan toch wel worden gesteld dat de meesten van ons zich aangesproken voelen en hun verantwoordelijkheid serieus nemen.
Een andere associatie die het woord samen oproept is die van ontmoeting en gezelligheid. Daaraan ontbreekt het sinds ruim een jaar nogal en er wordt - niet alleen door jongeren - reikhalzend uitgekeken naar meer ruimte voor sociale activiteiten.

U vraagt zich misschien af, waar dit soort bespiegelingen in deze rubriek van het Gildenieuws toe moeten leiden? Het bovenstaande past m.i. heel goed bij de doelstellingen die Gilde Utrecht nastreeft: enerzijds gaat het om het ondersteunen van mensen die behoefte hebben aan laagdrempelige en betaalbare hulp bij bijvoorbeeld het leren van de Nederlandse taal of de aanpak van een studie - een duidelijk voorbeeld van solidariteit - en anderzijds is ons doel om vrijwilligers na hun werkzame leven de gelegenheid te bieden iets nuttigs te doen met hun ervaring en kennis en zich daarmee verbonden te blijven voelen met hun omgeving en met anderen.

Terugkijkend op 2020 en de eerste helft van 2021 waren de mogelijkheden zowel voor het uitvoeren van de gewenste activiteiten als voor onderlinge ontmoeting uiterst beperkt. En hoewel de situatie verbeterd lijkt en her en der weer zaken worden opgepakt blijft het nog onzeker, wat wanneer weer verantwoord kan.
Het lijkt er overigens op dat de meeste van onze vrijwilligers zich verbonden zijn blijven voelen met de 'club' en er melden zich regelmatig nieuwe mensen om - zodra dat weer mogelijk is - hun steentje bij te dragen.

NOTA IEDER ZIJN WAARDE FOTO: GILDEARCHIEF

Terug naar de titel van deze rubriek: wat kwam er zoal op de bestuurstafel in de afgelopen maanden?
Een blik op onze jaarplanning laat zien dat een behoorlijk deel van de agenda bepaald wordt door een zeker cyclisch verloop: in de eerste maanden van het jaar moet een jaarverslag gemaakt worden waarvoor veel feiten en informatie over het achterliggende jaar worden verzameld en nog voor dat is ingediend is het al weer tijd voor een tussentijdse verantwoording over de eerste helft van het lopende jaar. Na de zomer wordt een activiteitenplan opgesteld als onderbouwing van de subsidieaanvraag voor volgend jaar.
De opsomming klinkt niet zo boeiend en het gaat natuurlijk om verplichte documenten; maar mij valt op dat de beschrijving van plannen en van resultaten ook een tevreden en trots gevoel kan opleveren over wat we met z'n allen (samen dus!) doen. En steeds is er sprake van een mix van continuïteit en nieuwe ideeën.

Verder bespreken we regelmatig wat er in de verschillende clusters gebeurt en welke vragen of wensen van buitenaf op ons afkomen en hoe de samen(!)-werking met andere organisaties en partners verloopt. In de achterliggende maanden is de nodige aandacht besteed aan de uitkomsten van een interne peiling over ons aanbod en de afstemming op de vraag. Dit onder het motto *Meten is weten*.
Tenslotte vermeld ik hier dat we de nota *Ieder zijn waarde* grondig hebben aangepast; niet alleen de titel maar ook de vernieuwde inhoud weerspiegelt ons denken over en onze aanpak van het vrijwilligerswerk bij Gilde Utrecht. Iedereen die zich aanmeldt als nieuwe vrijwilliger krijgt dit 'rode boekje', maar ik durf het ook ter lezing aan te bevelen aan mensen die al langer meelopen.

En daarmee is het niet moeilijk om het einde van dit stukje te laten aansluiten op het begin: laten we vooral **samen** doorgaan met ons mooie en dankbare vrijwilligerswerk !

HANS MARCELIS,
VOORZITTER

LOOP DE SINGEL ROND!

Wandelingen langs de Utrechtse Singel in twee afleveringen

Deel 2 – de buitensingel linksom

In het vorige artikel (GUN april 2021) heb ik de binnensingel rechtsom beschreven. Nu is het de beurt aan de buitensingel linksom. Deze wandeling is zeker een kwartier langer dan de vorige (buitenbocht, veel oversteken, stoplichten).

Bij de beschrijving heb ik dankbaar gebruikgemaakt van de vele bronnen die beschikbaar zijn – de belangrijkste daarvan worden aan het eind van dit artikel opgesomd. Maar er zitten ook nieuwe eigen waarnemingen en soms meningen in verwerkt.

Net als in het vorige nummer is de route (blz. 10) gestileerd aangegeven. Beginpunten voor de wandeling zijn de bruggen over de singel die rond de binnenstad liggen. Die zijn genummerd en benoemd. Tussen haakjes staan de 'aantakstraten', respectievelijk links en rechts. Het is uiteraard mogelijk om bij een willekeurige brug te beginnen met lopen. Maar vervolgens moet wel tegen de klok in (linksom) gelopen worden – de beschrijving werkt vanuit deze 'zichtrichting'. Per traject is er een korte beschrijving en worden met vijf B's bijzonderheden aangegeven:

bruggen: , *bebouwing:* , *bomen:* , *beelden:* *en andere bijzonderheden:* .

Bijna alle liggen ze vlak bij de looproute. Als een object aan de overkant van de singel ligt, is dit aangegeven met het symbool ← (dus naar links over het water heen kijken!). De plaats waar een bijzonderheid zich bevindt is meestal cursief aangeduid, b.v. met begin, knik of eind, globaal benaderd vanaf de beginbrug. Soms is ook de situering ten opzichte van een zijstraat of huisnummer aangegeven.

Elk traject wordt afgesloten met een kort citaat en is geïllustreerd met een foto van René Veenis.

De totale afstand is ca. 6 km. Bij een loopsnelheid van ca. 4 km per uur duurt de wandeling dus ongeveer anderhalf uur. Als je alles goed leest en bekijkt, moet je op twee uur rekenen.

Door de vele details is dit artikel foutgevoelig. Ik ben dan ook weer dankbaar voor correcties en aanvullingen (aartdeveer@casema.nl).

BUITENSINGEL LINKSOM. WANDELTIJD CA. 90 MINUTEN

1.Marga Klompébrug (Mariaplaats / Moreelsepark)

Volg het trottoir rechts

(*begin*) Nieuwe brug uit 2014, heette vroeger Moreelsebrug

← St. Gertrudis kathedraal; ← front Hotel Karel V; achter park: 'De Inktpot' HGB3 NS, nu Prorail

Inktpot

Moreelse park diverse soorten; 2 ginkgo's bij ingang Inktpot (HGB3); monumentale paardekastanjes; eik zijkant VWA-gebouw

Paard 'Julius Sulway', A. Spronken 1985; monument Spoorwegstaking; (hoog!) UFO: 'Zover', Marc Ruygrok, 1999; hek tuin Rechtsgebouw (Nicholas Pope, ca. 2000); (hoek N. Beetsstraat) Hygiea, Fieke Smit 1960; Bartholomeus, René van Seumeren, 1962

Ingang v/m instituut Anorganische Scheikunde (nu Rechtsgebouw) – gedenkplaat Emma en Wilhelmina boven deur; tegelplateaus namen geleerden boven ramen 1e verdieping

"De Staatsspoorwegen en de Mij. tot Exploitatie van Spoorwegen fuseerden in 1917 en richtten naast de reeds bestaande kantoren aan de Catharijnesingel een derde hoofdgebouw op. Architect Van Heukelom ontpopte zich als een doortastend projectleider en organiseerde in deze tijd van materiaalschaarste – de Eerste Wereldoorlog – steenbakkerijen, brandstof en vervoer voor het vervaardigen van 22 miljoen bakstenen. [...] Het introverte gebouw is opgetrokken rond een binnenplaats en een 56 m hoge toren. Op het voorterrein is een parkje aangelegd met muren van misbaksels." (Uit: *Gids voor architectuur en stedenbouw in Utrecht 1900-2005*)

2.Batholomeibrug (lange Smeestraat / Catharijnesingel)

Volg het trottoir rechts

(*begin*) Mooi smeedwerk wit/groen, jaren '30

Veel studentenhuizen (neostijlen); huisnr. 78 en 79 mooi glas-in-lood; huisnr. 91 detonerende puiverbouwing

Linden en platanen langs het water

Bartholomeibrug

Muurschildering Levensmiddelen tel. 10146; bushalte: groen dak
"Op de Tweede Paasdag in 1901 zonk het overhaalschuitje over de singel bij de Smeestraat. Het schuitje raakte zo vol met kinderen die naar de schutterij aan de overzijde toe wilden, dat het zonk. Moeders renden gillend uit de huisjes van de Springweg, het Geertekerkhof en de Tuinstraat. Maar binnen een uur hebben de mannen van dit buurtje het schuitje aan de kant getrokken en leeg laten lopen. Bij het ongeval is niemand verdronken. Het pontje had zijn langste tijd gehad, een jaar later werd de Bartholomeusbrug geopend." (Vrij naar 'Overhaalschuitje gezonken' in *Gilde Utrecht onthult geheimen van de stad*)

3.Martinusbrug (Pelmolenweg / Henriette Roland Holststraat)

Volg het trottoir rechts, bij stoplicht oversteken (Tot knik eventueel via primitief pad langs water)

Voormalig zusterhuis AZU

(*begin*) Bijnaam Yuppenbrug, Wiek Röling, 1997
v/m zusterhuis AZU (rood kruis); v/m hoofdgebouw AZU (klok met stadswapen en putti); monumentale huizen incl. smalste (oude ingang van een bleek); (eind) brugwachtershuis art deco, nu kapperszaak
Langs water platanen en een enkele linde, esdoorn en Robinia; (in tuin hoofdgebouw AZU) ceder, lelijk gesnoeid
(*bij knik*) Fontein
"De AZU-gebouwen op Hooch Boulandt verdwijnen stuk voor stuk. Alleen de alleroudste mogen blijven: Gebouw I (het oorspronkelijke stadsziekenhuis) [...] en het Zusterhuis, maar ze hebben wel een andere functie gekregen. Appartementen zijn het nu, bewoond door jonge, welgestelde een- en tweepersoonshuishoudens." (Uit: *De Catharijnesingel. Worsteling tussen leefbaarheid en bereikbaarheid*)

Brugwachtershuisje

4.Tolsteegbrug (Twijnstraat / Ledig Erf)

Steek bij 'De Beren' over en volg het pad langs het water
(*begin*) Onderdeel van totaalontwerp in stijl Amsterdamse School (Planjer)
← Klaaskerk, 'Stallen' Centraal Museum
← moerascipres (t/o Nicolaasdwarsstraat binnenstad); (*eind*) valse Christusdoorn, Italiaanse populier, zwarte noot, donkere esdoorn
← (*voor ingang Stallen*) Vanishing staircase, Birthe Leemeijer, 2018
(*begin*) Bank in A'damse schoolstijl, veel bootjes
"Vanishing Staircase [...] lijkt een trap, maar de treden zijn gekanteld. Het kunstwerk vormt de verbinding tussen het museum en het park, tussen park en water, tussen kunst en leven. Leemeijer ontwierp een moderne folly; een decoratief ontwerp dat past in een 19e eeuws landschapspark." (Uit: *Kunst in de openbare ruimte*)

Nikola Kommuniteit

5.Abstederbrug of Servaasbrug (Nieuwegracht / Tolsteegsingel)

Volg het pad langs het water
(*begin*) Aan de brug een afbeelding van de planeet Jupiter, zie http://planetenpad.bronckers.eu
Hieronymus huis neogotisch (infobord); ← sterrenwacht Sonnenborgh; kapel Nikola Kommuniteit; huisnr. 46 tegelplateaus boven ramen (Jugend); ← Zocherhuizen; achter Johan van Oldenbarneveltlaan: Spoorwegmuseum
(*begin*) zwarte noot; t/o huisnr. 75 zwam op meelbes; t/o Hugo de Grootstraat vleugelnoot; (*eind*) Zochers eikenbosje
Overgang v/m Maliespoorbaan
"... een futuristisch gebouwtje op een witte onderbouw, de huiskapel van de Nikola Kommuniteit, een woongemeenschap die zijn thuis heeft in de naastgelegen herenhuizen. [...] Natuurlijk heeft zo'n bijzonder gebouw in Utrecht een bijnaam: veel gehoord worden: ufo, kardinaalshoed en fluitketel." (Uit: *Gilde Utrecht onthult geheimen van de stad*)

6.Maliebrug (Lepelenburg / Maliebaan))

Volg het pad langs het water
(*begin*) Eenvoudig hekwerk met zonnebloemen op de kruisingen
Huisnr 28A Maliehuis met tegelplateau huis uit 1697
(na *knik*) moerascipressen; ← park Lepelenburg
Borstbeeld Burgemeester Reiger, Toon Dupuis, 1909
Seinpaal in tuin Maliebaan 1; (begin Maliebaan) stadspilaren met info
Over het Maliehuis: "Deze herberg kreeg in 1637 de functie van Maliehuis. Hier woonde de beheerder van de Maliebaan, die ook de spelmaterialen verhuurde. Het spel raakte eind 18e eeuw uit de gratie. In de 19e eeuw is het huis belangrijk vergroot en verbouwd tot woonhuis." (Uit: *Wandelen binnen de singels van Utrecht*)

Maliebrug met zonnebloemmotief

7.Herenbrug (Herenstraat / Maliesingel))

Volg het pad langs het water
(*begin*) Jugenstil-lampen op granieten sokkels
Huisnr. 16 architectuur jaren '30; huisnr. 12 classicisme 19e eeuw;

Taxus aan de Maliesingel

huisnr. 11 symmetrie; huisnr. 9 opvallende uitkragende glasaanbouw
tegenover huisnr. 13 Taxus; t/o Joke Smitplein geënte es
← restant stadsmuur
"Tegenwoordig wordt de Taxus of Venijnboom veel aangeplant als wintergroene sierhaag, maar in een ver verleden was deze conifeer vooral geliefd voor wapentuig. De boog van Robin Hood zou van taxushout geweest zijn. Ook Zocher plantte de wintergroene Taxus aan; diverse plekken in het park voorzag hij van heestergroepen waar je niet doorheen moest kunnen kijken." (Uit: *Zochergroen*)

8.Lucasbrug (Nobelstraat / Nachtegaalstraat)

Volg het pad langs het water, vanaf stoplicht 35 m via fietspad
(*begin*) Weinig opvallend door bushaltes etc.
Bruggink & vd Velden – A'damse school, glas-in-lood boven ingang; ← toneeltoren Schouwburg; Gasthuisstraat 'achtien' monumentale huisjes, zie info Beyerskameren, gedenkplaat; huisnr. 32 en 33 herenhuizen eclectisch, rijke topgevels; huisnr. 33 Chr.Ger. kerk, ingang = poort onder woonhuis
(*eind*) bruine beuk
(*knik*) Schijven bovenop nieuwbouw Steven Butendieckplateau: z.t., Peter van Kempen, 1988
"Vijf naast elkaar geplaatste halve cirkelvormen die naar het midden toe in hoogte toenemen staan op het dak van een appartementencomplex. De halve cirkels van plaatstaal zijn wit en grijs en worden 's avonds aangelicht." (Zonder titel, Peter van Kempen, 1988. Bron: *Kunst in de openbare ruimte*)

Lucasbrug/Stadsschouwburg

9.Wittevrouwenbrug (Wittevrouwenstraat / Biltstraat))
Volg na de bushalte het pad langs het water (na ophaalbrug voorzichtig: reliëf/ wortels)
(*begin*) ← Verbonden met de brug: zuil met leeuw en stadswapen, rechter deel van de toegangspoort tot de voormalige Willemskazerne
← SvPO eclectisch, gerestaureerd; enkele symmetrische dubbele woonhuizen; ← v/m gevangenis; ↑ Hooghiemstra (bedrijfjes); mooie hoekarchitectuur 'golven'; ↑ appartementencomplex Grifthoek (blauw); huisnr. 99 Urbanizer 1867-1927 (A'damse school); huisnr. 9 restant poort naar aannemersbedrijf
(*bij ophaalbrug en* ←) Plataan; (*eind*) es, eik, treurwilg
Grietstraat: grote vogelwand (Jansen/de Vos, 2008)
(*begin*) Woonboten, w.o. gereguleerde drugsboot; (*na knik*) bootlier; ophaalbrug = overgang Wittevrouwensingel - Weerdsingel OZ
"Mensen noemen dit wel de mooiste plek van Utrecht. Ik vind dat ook, want het is uniek dat ik met mijn woonark in de buitensingel lig. 'Mijn groene paleis' noem ik het. Zeker als ik op de steiger zit en die enorme boompartij - een uitloper van het Zocherpark - zie." (Mieke in *Utrecht aan de Singel*)

GRIETSTRAAT - MUURSCHILDERING VOGELS

10.Noorderbrug (Noorderstraat / Koekoekstraat)
Volg het voetpad langs het water
(*begin*) Granieten hoekstenen met jaartal 1936
(*rotonde*) ceder; (*knik*) donkere esdoorn
(*hoek Bellamystraat*) foto 1925
Huisnr. 33 complexe nummering met BIS, BIS A en BIS B
"De Utrechtse bis-nummering stamt mogelijk uit de Franse tijd. Bovenwoningen waar ook soldaten moesten worden ingekwartierd kregen toen al de aanduiding bis (= nog eens). BIS A en BIS B liggen boven BIS. Maar waar is 33?" (Vrij naar: Huisnummers zijn leuk in *Gilde Utrecht onthult geheimen van de stad*)

NOORDERBRUG

11.Van Asch van Wijckbrug (Van Asch van Wijckstraat / Hopakker)
Volg het trottoir rechts
(*begin*) Brede brug met art-decomotieven, 1939
(*eind Gruttersdijk*) Molen Rijn en Zon
Sophora (honingboom) 2x
Huisnr. 9 Tegelplateau Weerdsluis; ← restanten fundament Weerdpoort
"De poort met (wacht)torens vormde samen met de Weertbrug één geheel. Dit was een belangrijk kruispunt van waterwegen, want hier komen de singel, de Oudegracht (vanuit de stad) en de Vecht (vanuit Amsterdam) samen. De Weerdpoort werd [...] gesloopt in het midden van de 19e eeuw." (Uit: *Krant Open Monumentendag 2020*. Zie ook Tolien Wilmer, *Wandelen langs Utrechtse stadsgezichten*)

MOLEN ZON EN RIJN

12.Weerdbrug (Oudegracht / Bemuurde Weerd Oostzijde)
Volg het trottoir rechts, over sluis heen, dan trottoir links
(*begin*) Gietijzeren brug uit 1862
← Toren Jacobikerk, Neudeflat; huisnr. 1 Firmanaam in mozaïek, acht maskers; huisnr. 3 De Gruyter (origineel winkelpand); huisnr. 9 smeedwerk portiek, tableau Die Stadt Graue 1576, herbouwd 1919
(*na sluis*) oude iepen en linden
(*begin*) Overgang Weerdsingel – Bemuurde Weerd; 'online vis deurbel'; Gedenksteen sluisbrug 1822 (van Heeckeren van Brandsenburg)
"... dit is de enige winkel waar alle wandtegeltableaus van de Utrechtse tegelfabriek Holland [...] nog te zien zijn. Ze tonen exotische taferelen uit de landen waar de producten van de firma [De Gruyter] vandaan kwamen. Maar ze geven ook een beeld van de moeite die men ondernam om al dat heerlijks met kamelen en stoomschepen bij de klanten te brengen." (Uit *Gilde Utrecht onthult geheimen van de stad*)

13.Monicabrug (Jacobsstraat / Oudenoord)
Volg het lage pad langs het water (ook te bereiken onder brug door)
(*begin*) Gedragen door blauwe parabo-

Winkelpand De Gruyter

len met stadswapens (Wiek Röling, 2001)
🏠 ← Fundering wachttoren Het Paard (infobord); hoekhuis Matri Boni Consilii met tegelplateau en kruis; gebouw De Singel, A'damse school
🌳 moerascipres in Paardenveldpark; (*overzijde rechts*) Daalsepark
❓ Infoborden plantensoorten en vleermuizen; ladders om aan wal te klimmen; (knik) fontein
"Wij lopen wel langs de singel. Het restaurantje bij het Paardenveld vind ik mooi. Mensen picknicken daar ook op het gras. Het is altijd gezellig en hier zie je regelmatig mensen hun hond uitlaten en wandelen of hardlopen." (Natasa in: *Utrecht aan de Singel*)

14.Paarden(veld)brug (Bergstraat / Catharijnesingel-Knipstraat)
Volg het pad langs het water, aan 't eind de trap op
🌉 (*begin*) Tweelingzusje van de Marga Klompébrug
🏠 Gerenoveerde kantoorgebouwen jaren '80; ← Bunk, Staffhorst (nu De Utrechter)
🌷 (*eind*) Gedenksteen Smeetoren
🌳 Wilgenopslag
❓ (Knipstraat) Voetgangerslicht 'regenboog' ← Inrit dienstauto's TivoliVredenburg
" ... de beladen geschiedenis van Hoog Catharijne weggemoffeld achter een granietkleurige plint, die veel wegheeft van een graftombe. Bovenop de grafsteen staan twee mythologische chimaera's (een soort leeuwen met vleugels) die ooit op het jugendstilpand [De Utrecht] stonden." (Uit: *Toen en Nu, deel 2*)

Voormalig pand Staffhorst

15.Vredenbrugknoop (Vredenburg / Smakkelaarsveld)
Volg het trottoir langs water en door 'tunnel', dan oversteken
🌉 (*begin*) Dubbele brug: een voor voetgangers/fietsen en een voor bussen
🏠 ← TivoliVredenburg, rechts oude gedeelte; Poortgebouw ('Toffee' of 'Engelse drop'); ← (tussen parkeergarage en SHV-gebouw) Domtoren achter Buurtoren
🌳 jonge platanen
🌷 Lichtobject BURN THE VILLAGE / FEEL THE WARMTH (Nathan Coley, 2013); ← Celestial Teapot; Lily van der Stokker, 2013
"En iedereen die zich de Catharijnebak nog kan herinneren, weet dat het helemaal niet zo'n idioot plan is om het water hier weer terug te brengen." (Uit: *Toen en Nu, deel 2*)

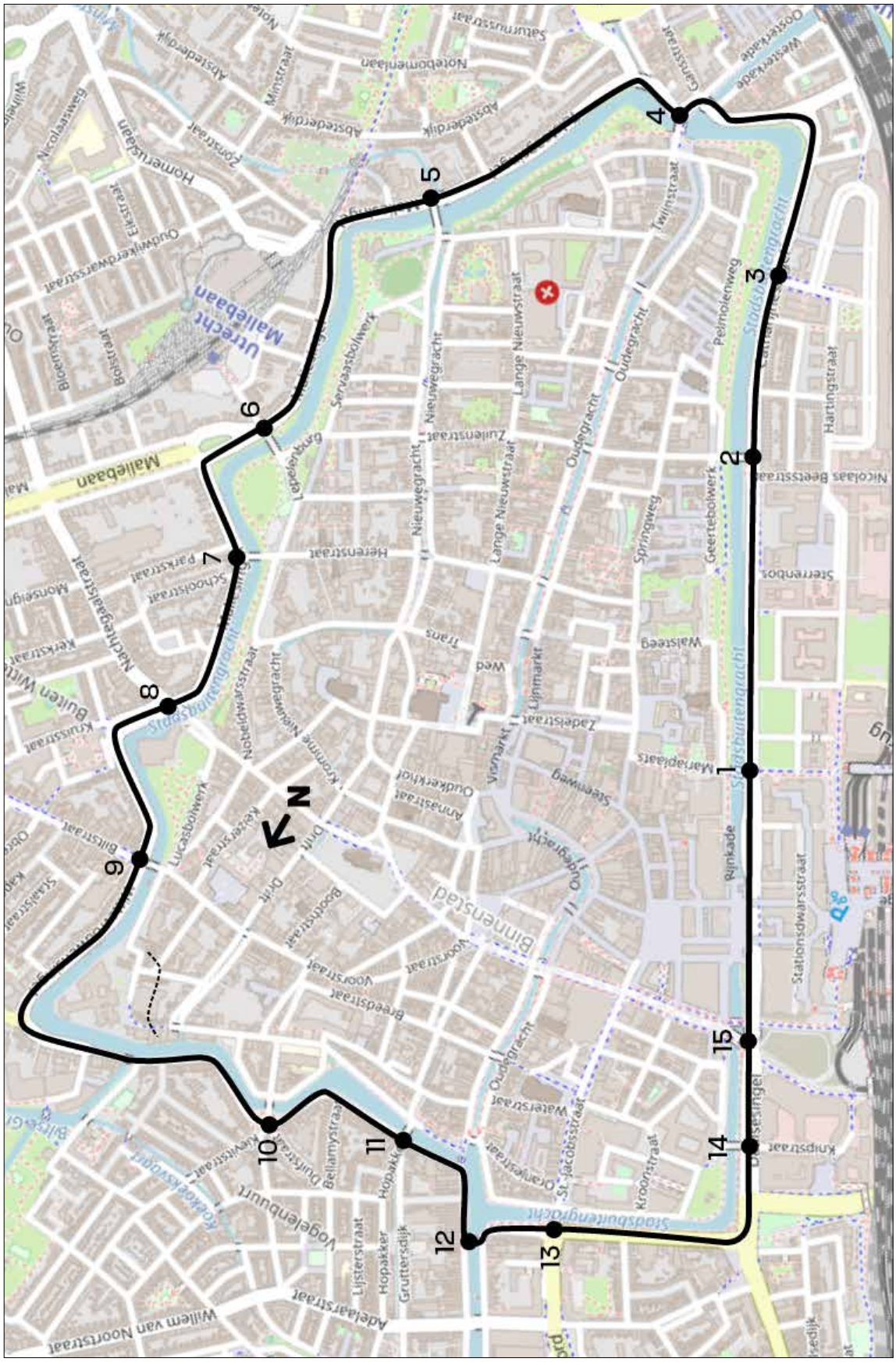
Burn the Village

Aart de Veer / foto's René Veenis

De Singelknik

Geraadpleegde en geciteerde bronnen:
-Krant Open Monumentendag 12 september 2020 (Werkgroep OMD i.s.m. DUIC/DDK).
-Gilde Utrecht onthult geheimen van de stad, 2019.
-Zochergroen (Milieucentrum Utrecht, 2009)
-Wandelen binnen de singels van Utrecht (Kees Volkers, uitg. Gegarandeerd Onregelmatig, 2011)
-Gids voor architectuur en stedenbouw in Utrecht 1900-2005. C. Edens en B. van Santen. Uitg. Thoth, Bussum, 2004.
-Kunst in de Openbare Ruimte, gem. Utrecht (via website of als app).
-Toen & Nu, deel 2. Utrecht. Kijk hoe de stad verandert. Paula Swieringa, uitgegeven in eigen beheer. paulaswieringa@gmail.com
-Utrecht aan de Singel. Verhalen van bewoners aan de stadsbuitengracht. Iris Tasseron, tekst en foto's. Uitg. Boekengilde, 2020.
-De Catharijnesingel. Worsteling tussen leefbaarheid en bereikbaarheid. NIZW, 1999.
-Wandelen langs Utrechtse Stadsgezichten. Utrecht in beeld op veertien tegeltableaus. Tolien Wilmer, uitg. De plantage, 2014.
-Gerechtsgebouw Utrecht. Deirdre van Asch e.a. 2000. Uitg. 010

Kaart: Jort Willemsen

Maria Magdalena en andere inspirerende vrouwen

De tentoonstelling in het Catharijneconvent over Maria Magdalena heeft de rondleiders van Gilde Utrecht geïnspireerd tot het samenstellen van een bijzondere wandeling. Onder de titel 'Maria Magdalena en andere vrouwelijke heiligen in de Utrechts binnenstad' trekken de gidsen Karen Wesdorp, Gerrit van de Kraats en Geert Boorsma beurtelings met belangstellenden door de stad. "Dat doen we de rest van het jaar om de drie weken op zaterdagmiddag vanaf half twee", vertelt Geert Boorsma. Het idee is dat de wandelaars in de ochtend de expositie bezoeken en elkaar na de lunch ontmoeten voor de rondleiding die anderhalf tot twee uur duurt. Wie de tentoonstelling op een ander moment bezoekt is (na reservering via het Gildekantoor) natuurlijk ook welkom.

The Magdalen
Foto: The National Gallery, Londen

De nieuwe themawandeling past in een traditie waarbij Gilde Utrecht aanhaakt op tentoonstellingen in het Catharijneconvent, het Centraal Museum of het Utrechts Archief. "Wij vinden het belangrijk om met deze instellingen intensief samen te werken, net zoals we met diverse kerkgenootschappen een goede band hebben opgebouwd."
Voor deze wandeling heeft Boorsma zich verdiept in de vrouwen die in de Bijbel voorkomen. "Ik kom welgeteld uit op 156 vrouwen die in het Oude en Nieuwe Testament voorkomen. Een bekende vrouw is bijvoorbeeld Sara, de vrouw van Abraham, de aartsvader van Israëlieten en Arabieren. En neem Esther, die uitroeiing van de Joden wist te voorkomen (wat nog altijd wordt gevierd met het Poerimfeest)."
Bij Maria ligt de verwarring op de loer. "In de vier evangeliën, de eerste boeken van het Nieuwe Testament, komen meerdere Maria's voor onder wie Maria Magdalena, Maria van Bethanië en de vrouw van lichte zeden uit Lucas 7. Rond 600 heeft paus Gregorius de Grote in een preek deze drie vrouwen tot een en dezelfde verklaard. Dit gaf aanleiding tot sappige verhalen: Maria Magdalena als zondares respectievelijk prostituee, boetedoenster, echtgenote van Jezus, enzovoorts."
Het denken staat echter ook in Rome niet stil. Boorsma: "Enkele jaren geleden heeft de Rooms-Katholieke Kerk de interpretatie van Gregorius gerectificeerd. De Oosters-orthodoxe kerk heeft zich altijd gehouden aan de Bijbelteksten. Hierin verschijnt Maria Magdalena (afkomstig uit het vissersdorp Magdala aan het meer van Tiberias) in drie situaties als een van de volgelingen van Jezus. Maria is de vrouw bij wie Jezus zeven demonen uitdrijft, ze is aanwezig bij de kruisiging en met andere vrouwen ziet ze het lege graf en getuigt ze hiervan. Dat dit in de Bijbel staat is bijzonder want in die tijd werd aan verklaringen van vrouwen weinig of geen waarde gehecht. We zien dit nog in islamitische landen waar volgens de Hadith (overgeleverde uitspraken van Mohammed) het woord van twee vrouwen opweegt tegen dat van één man."
De tentoonstelling laat in woord en beeld en met bijzondere sculpturen en schilderijen zien hoe vanaf Gregorius en in de Middeleeuwen tot op heden over Maria Magdalena werd gedacht. Verscheidene plekken in de binnenstad van Utrecht herinneren aan Maria Magdalena: het Sint Maria Magdalenagasthuis aan de Nieuwegracht, het Maria van Egyptekloosterr aan de Nieuwegracht dat later het Maria Magdalenaklooster heette (tussen Keukenstraat en Magdalenastraat). De voorganger van dit klooster lag in Wittevrouwen. In de toren van de Domkerk staat haar naam met een gedicht in een van de Van Wou-klokken uit 1505. De wijding van de Domkerk in 1173 en 1295 vond trouwens plaats op 22 juli, de naamdag van Maria Magdalena. In de Mariakerk was een altaar aan haar gewijd. Mogelijk zijn er relieken van Maria Magdalena in de

Foto: Catharijneconvent

Gertrudiskathedraal, de kerk van de oud-katholieken. Ook de Grieks-orthodoxe kerk aan de Springweg is aan Maria is opgedragen.
In het stadscentrum zijn veel kloosters en gasthuizen maar ook kerken vernoemd naar andere bijzondere vrouwen, van wie velen heilig zijn verklaard. Denk aan het Catharijneklooster, het Agnietenklooster, het Birgitta van Zwedenklooster, het Ursulaklooster, het St. Barbara gasthuis, het Ceciliaklooster, de Geertekerk en het voormalige Elisabeth weeshuis. Al deze vrouwen hebben bijzondere dingen gedaan: ze stonden voor hun geloof, ze waren dienstbaar aan de maatschappij en ze cijferden zichzelf weg.

Net als zijn collega's verwacht Geert Boorsma veel van deze bijzondere rondleiding. "We gaan langs de meeste van de genoemde gasthuizen, kloosters en kerken. En het gaat over martelaressen, zalig- en heiligverklaringen, naamdagen en de achtergrond van de vrouwen en mythen die over hen circuleren."

Buonavita *Foto: Catharijneconvent*

Cor van Santen

De vrijwilligers en het werk

Deze coördinatiecommissie voor het cluster Taal en Conversatie wil, kort gezegd, de vele vrijwilligers die bezig zijn met taal, begeleiden, coördineren en faciliteren. Zo is de CCTA betrokken wanneer nieuwe taalvrijwilligers worden aangenomen, ontwikkelt zij activiteiten, maakt nieuwe plannen, en wil het werk ondersteunen van de taalvrijwilligers. U kunt dan ook altijd met vragen, wensen en opmerkingen aankloppen bij de CCTA. Berichten zijn meer dan welkom op kantoor@gildeutrecht.nl.

Ons grootste aantal vrijwilligers biedt ondersteuning aan mensen die Nederlands als tweede taal willen leren. Die 'samenspraak' bestaat doorgaans als conversatie een-op-een tussen de gildevrijwilliger en de taaldeelnemer. Dat geeft veel vrijheid, het is duidelijk geen les en het schept een informele, prettige sfeer. Op die wijze kunnen we onze deelnemers helpen om zich beter, op hun niveau, uit te drukken in het Nederlands. Daarbij is het bevorderen bij de deelnemer van zelfvertrouwen en durf om te converseren zeker belangrijk.
Dat klinkt heel mooi. En dat is het zeker ook. Mensen die dat nodig hebben helpen om onze taal beter te spreken is natuurlijk altijd mooi. Hen effectief helpen is nog mooier. Maar gemakkelijk is dat zeker niet altijd. Hoe kom je, samen met je deelnemer, tot een specifiek doel van je begeleiding, hoe kun je dat doel het beste bereiken en hoe kun je erachter komen of je op de goede weg bent en wat je samen hebt bereikt?
Vragen om regelmatig bij stil te staan. Daarbij is contact met andere taalvrijwilligers bijzonder belangrijk. Zo kun je ervaringen uitwisselen met, en ideeën opdoen van anderen. Daarom organiseert de CCTA -in normale tijden- jaarlijks een aantal bijeenkomsten. Twee keer per jaar een Taaltref voor alle taalvrijwilligers samen met hun deelnemers, en een keer per jaar een plenaire bijeenkomst voor alle taalvrijwilligers. Daarover hieronder meer.
Ook voor taalvrijwilligers die anders dan in 'samenspraak' actief zijn op taalgebied, bijvoorbeeld bij taalscholen, is het bijwonen van zo'n plenaire bijeenkomst nuttig.

Bijeenkomst 'nieuwe' taalvrijwilligers op 9 juli 2021

Naast de gezamenlijke activiteiten die hierboven zijn genoemd, worden er op gezette tijden ook nog andere bijeenkomsten georganiseerd. Op 9 juli 2021 kwam een aantal beginnende, of pas begonnen, vrijwilligers bij elkaar om te denken en te praten over het werk. In het eerste deel van de ochtend wisselden de deelnemers onderling de opgedane ervaringen uit. Er werd enthousiast verteld en geboeid geluisterd. Het tweede deel van de ochtend werd gebruikt om gezamenlijk een aantal zaken te bespreken. Over het werk was iedereen enthousiast. Ernstige problemen waren de vrijwilligers niet tegengekomen, of het moest zijn dat het soms niet gemakkelijk was om een concreet doel af te spreken met de deelnemer, en om te meten of

er vooruitgang met de taal wordt geboekt. We bespraken de 'aandachtspunten-lijst' en het werkboek, die mogelijk daarvoor als leidraad kunnen dienen. Ook werd geopperd om intervisie mogelijk te maken. Ten slotte werd nog gesproken over de ondersteuning die partnerorganisaties en ook de bibliotheek (taalwegwijzer) kunnen bieden. Mijn indruk was dat de aanwezigen het nuttig en boeiend vonden om met elkaar stil te staan bij en te denken over het werk. Het was zeker een geanimeerde ochtend.

Plenaire bijeenkomst op 12 oktober 2021

Op deze datum zal er, na lange tijd, weer een plenaire bijeenkomst worden gehouden, bestemd voor alle taalvrijwilligers. In de Singelkerk aan de Wittevrouwensingel zal de heer Kirkuki dan het woord voeren over zijn ervaringen. Hij is afkomstig uit Irak en schrijft en dicht in het Nederlands. Daarna zal worden gediscussieerd over een aantal stellingen, met een hapje en drankje. Verdere aankondiging en uitnodiging volgen nog.

Tot slot

Om onze website en social media verder aan te kleden wordt iedereen van harte uitgenodigd om korte teksten en foto's in te sturen over ons werk als taalbegeleider. Werving van nieuwe taalvrijwilligers blijft belangrijk. Als u in uw familie of kennissenkring iemand weet die daarvoor geschikt lijkt, wijs hem of haar dan op ons mooie vrijwilligerswerk.
Dank voor uw inzet, veel succes en tot 12 oktober.

Martijn Verviers

Reizen en Re-enactment

Dag collega-vrijwilligers! Leuk om de kans te hebben om iets te vertellen over mezelf en mijn werk als baliemedewerker en coördinator vreemde talen bij het Gilde. Ik was voor mijn gevoel pas begonnen bij het Gilde toen corona uitbrak en alles dicht moest, dus ik ben heel blij dat het erop lijkt dat we eindelijk weer voorzichtig kunnen gaan draaien.

Karen Holt *Foto: Privéarchief*

Ik ben van oorsprong Amerikaans (dat hoor je meteen als ik mijn mond open doe) maar woon ondertussen twee keer zo lang in Nederland als ik ooit in de VS heb gewoond. Als jonge meid las ik graag reisverhalen over verre plekken en culturen en ontwikkelde een vurig verlangen om te de wereld zien. Maar als Amerikaans kind uit een minderbedeelde familie krijg je niet gauw de kans om uitgebreid op vakantie te gaan - en zeker niet in het buitenland! Dat veranderde toen ik tijdens mijn studie aan de University of Florida een Nederlandse uitwisseling-studente leerde kennen. Waarom had ik daar niet eerder aan gedacht? Niets 'vakantie'! Ik kon mijn beurs ook gebruiken om te studeren in het buitenland: ik kon daar voor langere tijd echt gaan wonen en leven! Zo bedacht, en uiteindelijk zo gebeurd. Ik werd op slag verliefd op Utrecht (en een Nederlandse man). En de reisjes die ik tijdens mijn studiejaar maakte - Frankrijk, Luxemburg, Spanje, Engeland en meer - leerden mij dat reizen zelfs nog leuker en indrukwekkender was dan ik had

GEEF DE PEN EENS DOOR

Karen Holt *Foto: Privéarchief*

verwacht. Toen ik terug moest naar de VS heb ik gehuild.

Maar niet voor lang! Nog één semester aan de universiteit in Florida en ik was afgestudeerd! 'Mijn Dutchman' kwam me ophalen en met rugzakken op - en *Southeast Asia on a Shoestring* in de hand - gingen we bijna een jaar lang dwalen over de aardbol. Vanaf Los Angeles via Hawaii, Taiwan, Thailand, Indonesië en Maleisië naar China - en terug naar Utrecht met de Transsiberië Express. Sindsdien is Utrecht mijn 'home', en ik zou geen ander willen.

Ik heb daarna ongeveer tien jaar in de Nederlandse muziekindustrie gewerkt als schrijver, perscoördinator en organisator van evenementen. In 1994, na een jaar sabbatical om weer te gaan backpacken, ging ik in dienst bij de Amerikaanse Country Music Association als vertegenwoordiger voor de Benelux en Scandinavië. Een leuke baan waarin ik voor mijn werk in de vijf jaar die volgden ook veel nieuwe plekken kon bezoeken en ervaren. Maar op een bepaald moment had ik het gevoel dat ik de *musicbizz* was ontgroeid. Ik wilde werk waarin ik mijn schrijftalent beter kon gebruiken en ontplooien. Toen werd ik Senior Copywriter & Consultant bij een communicatiebedrijf gespecialiseerd in Engelstalige communicatie voor het Nederlandse bedrijfsleven.

Ik heb daar 18 jaar (met een paar onderbrekingen om weer 'even' te gaan reizen - ja, ik ben echt verslaafd) met veel plezier gewerkt, tot ik het gevoel kreeg dat het werken wel wat minder zou kunnen. Ik heb me ingeschreven als zzp'er('Holtwrites - voor al uw Engelstalige communicatie'), maar ik werk hooguit parttime, wat mij veel meer tijd en net genoeg extra geld geeft om op een lekker onthaaste manier meer te genieten van wat ik echt leuk vind.

Een van die dingen is mijn hobby van historisch *re-enactment*. Re-enactment is strikt gesproken het naspelen of uitbeelden van historische gebeurtenissen door deelnemers in historisch kostuum voor een publiek. Ik neem regelmatig deel aan dat soort publieksevenementen als lid van de vereniging The Meryton Society. 'Onze' periode is de Regency (oftewel Napoleontische) tijd. Maar er worden ook onderling prachtige bijeenkomsten, activiteiten en formele *balls* georganiseerd door en voor liefhebbers in heel Europa. Daar ga ik heel graag naartoe met mijn vrienden. Ik heb voor deze hobby veel fascinerende boeken gelezen, cursussen gevolgd, historische kleding leren naaien en me zelfs bekwaamd in dansen uit die periode. Ik beleef er veel plezier aan.

En een andere nieuwe bezigheid in de gewonnen vrije tijd is natuurlijk mijn vrijwilligerswerk. Ik heb een tijd rond gekeken voordat ik iets vond waar ik een echte 'klik' mee voelde, maar dat heb ik absoluut zeker gevonden bij het Gilde! Ik hou ontzettend van Utrecht en het leek me heerlijk om te faciliteren dat anderen de stad beter konden leren kennen. Ik begon met de training voor baliemedewerker eind augustus 2019 en kon in september redelijk zelfstandig aan de slag.

In de maanden daarna heb ik ook de coördinatie vreemde talen overgenomen. Deze tak van het Gilde had een tijd vrij stil gelegen vanwege groeiende tijdsdruk, IT-veranderingen en andere zaken. De eerste periode was vooral inventariseren en goed op een rij krijgen wie de aanbieders zijn (taalvrijwilligers), wie de huidige 'studenten' zijn en hoe de wachtlijst was. Toen ik de administratie opgefrist had, konden de eerste nieuwe koppelingen gemaakt worden, en konden we gaan denken over manieren om samenspraak in vreemde talen verder uit te bouwen en te laten bloeien. Maar toen kwam corona...

Wij zijn nu meer dan een jaar verder, maar na de start loopt het goed. Al in de eerste weken hebben we vier nieuwe aanbieders gekregen voor vreemde talen: Engels, Spaans en - voor de allereerste keer - Italiaans. Nu is het zaak om weer met promotie te beginnen om nieuwe deelnemers te werven. Ik wil op den duur vooral kijken hoe meer interactie en kennis bereikt kan worden bij iedereen die betrokken is bij vreemde talen bij het Gilde.

Karen Holt

Lobelia, de laatste stadsheks

Utrechtse schrijvers werken mee aan een kinderboek over Utrecht
Inmiddels zijn we bij het Gilde druk bezig met de voorbereidingen voor 2022, de viering van Utrecht 900 jaar. Deze viering start op 2 juni 2022, de dag waarop Utrecht, 900 jaar geleden, stadsrechten verwierf. Op allerlei momenten gedurende de zomer van 2022 is het Gilde betrokken bij diverse activiteiten. Natuurlijk worden er themarondleidingen en zelfs een puzzeltocht ontwikkeld door onze gidsen en het Gilde zal bij de start van de feestelijkheden in juni 2022 een 'open dag' organiseren voor stadsgenoten met gratis wandelingen, korte lezingen over de historie van de stad en presentaties over ons taalaanbod.

Een heel bijzonder project waarbij het Gilde in het kader van Utrecht 900 jaar betrokken is, is het uitbrengen van een kinderboek (voor kinderen van acht tot twaalf jaar) met verhalen over Utrecht. Dit boek, dat geïnitieerd is én uitgegeven zal worden door Kiwanis Utrecht, wordt samengesteld door kinderboekenschrijver en Gouden Griffel-winnaar Koos Meinderts.
Hij wordt hierbij geholpen door kunsthistoricus Mathijs Meinderts.
Kiwanis Utrecht: "De viering van Utrecht 900 in 2022 is een uitgelezen kans om de Utrechtse kinderen op een speelse wijze diepgaander kennis te laten maken met, en te betrekken bij de stad en de regio en daarmee bij te dragen aan een gevoel van burgerschap: 'ik ben een Utrechter en daar ben ik trots op'. Wat kinderen nu ontdekken over het verre of recente verleden van de stad kan een inspiratiebron zijn voor hun eigen toekomst."

Sinds 1976 is Kiwanis Club Utrecht actief in stad en regio Utrecht. De Kiwanis-doelstelling 'serving the children of the world' en de diverse activiteiten voor de leden van de club zijn een goede combinatie. Kiwanis Utrecht richt zich op ondersteuning en talentontwikkeling van kinderen, meestal in stad en regio Utrecht, ontwikkelt activiteiten, ondersteunt met advies, en soms met geld.

De twintig verhalen die in het boek worden opgenomen zullen elk door een andere kinderboekenschrijver worden geschreven. Elke auteur zal een andere markante plek of opvallende periode uit 900 jaar Utrechtse geschiedenis verwerken in een verhaal.
Zo zal het Postkantoor (de Neude) beschreven worden door Anna Woltz, Linda Dielmans schrijft over Castellum Hoge Woerd, Rom Molemaker over de Galgenwaard en Koos Meinderts zelf verzorgt de bijdrage over Kanaleneiland.
Voor de complete lijst auteurs en onderwerpen kun je terecht op de website van Kiwanis Utrecht.

Voorproefje
Met trots mogen we jullie alvast een klein voorproefje laten lezen van de bijdrage over het Janskerkhof door Janneke Schotveld (bekend van o.a. *De zolderkinderen, De Dappere Ridster* en natuurlijk *Superjuffie*). Janneke schrijft over het jaar 1835 en over

Janskerkhof *Foto: Nienke Willemsen*

"Lang, lang geleden, toen er nog geen wifi was, woonde er in de eerste lindeboom links van de Janskerk een heks. Ze was honderdvierennegentig jaar oud, had door een toverongelukje haren zo groen als een berkenblaadje in de lente en wegens ouderdom nog maar twee tanden in haar mond. Ze heette Lobelia en was de laatste stadsheks van Utrecht. De andere heksen waren zo'n beetje uitgestorven of gevlucht naar de meer landelijke gebieden buiten de stad, maar Lobelia was gehecht aan haar plekje op het plein.
En de Utrechters waren gehecht aan Lobelia, al durfde niemand dat hardop toe te geven. De heks woonde in een hutje tussen de takken, dat je alleen zag als je het wist. Als iemand haar hulp nodig had, dan slingerde ze een touwladder naar beneden. Ze hielp mensen met liefdesperikelen, ruzies en andere zaken. Menig Utrechtse familie en menig Utrechts bedrijf heeft haar bestaan aan Lobelia te danken.
Lobelia gaf niet alleen raad, ze deed ook echte heksendingen zoals drankjes maken tegen wratten, loopneuzen, spierpijn en gordelroos. Regelmatig vloog ze naar de bossen buiten de stad om planten en kruiden te verzamelen. Soms experimenteerde ze wat en dan rook de hele omgeving rond het Janskerkhof vreemd.
'Dat is Lobelia, die is weer één van haar drankjes aan het brouwen,' zeiden de mensen dan tegen elkaar. En ze deden net of ze het vies vonden, maar dat was een beetje schijnheilig, want zeker van de oudere Utrechtenaren had iedereen wel eens een drankje van haar gehad tegen eksterogen, reuma, schimmel of scheelheid."

Uit: *De laatste heks* - Janneke Schotveld

stadsheks Lobelia die in dat jaar al bijna twee eeuwen de lindeboom op het Janskerkhof bewoont. Op een avond steekt er een flinke storm op en is Lobelia urenlang druk met het redden van mens en dier...

Gilde Utrecht werkt in dit project mee aan de inhoudelijke ondersteuning, onder andere bij het ontwikkelen van een app die naast het boek gebruikt kan worden bij een wandeling of fietstocht door de stad. Ook worden rondom de verschijning van het boek activiteiten ontwikkeld zoals lesbrieven, gastlessen en rondleidingen voor scholen waarbij Gildevrijwilligers een rol spelen.
Alle Utrechtse basisscholen zullen voor dit bijzondere project benaderd worden en daarmee worden hopelijk duizenden Utrechtse kinderen bereikt: “Een boek dat verbindt, informeert en amuseert. Dat het verleden koppelt aan het heden en de toekomst.”

Bestel het boek via Kiwanis Utrecht en steun zo dit project
Kiwanis Utrecht zoekt naar mensen, organisaties en bedrijven die dit mooie initiatief financieel willen ondersteunen. Dit kan bijvoorbeeld door het boek op voorinschrijving aan te schaffen. Door 15 euro over te maken op rekeningnummer NL93 ABNA 0555 7206 16 van Kiwanis Utrecht, onder vermelding van uw naam en adres, wordt er bij de verschijning van het boek een exemplaar voor u gereserveerd en u toegestuurd. Met uw bijdrage zorgt u ervoor dat er binnen de geplande oplage zo’n 1000 exemplaren via de scholen gratis verspreid kunnen worden onder Utrechtse kinderen die minder kansen hebben dan hun leeftijdsgenootjes.
Geïnteresseerd om als sponsor (dus op een andere manier dan via voorinschrijving) aan dit bijzondere project deel te nemen?
Dan kunt u contact opnemen met utrecht@kiwanis.nl

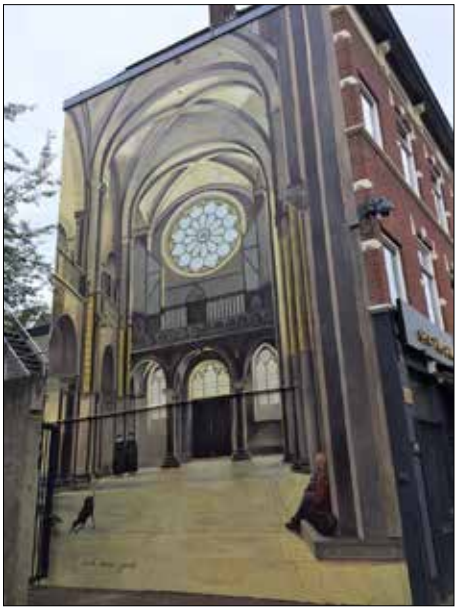
Singelpark *Foto: René Veenis*

zimihc
GILDE UTRECHT
Kiwanis CLUB UTRECHT
Oud Utrecht

Gevels worden blikvanger

Grote muurschilderingen verfraaien de stad Utrecht op steeds meer plekken. Vooral de laatste twintig jaar is het aantal blinde muren dat een artistieke metamorfose onderging spectaculair gegroeid. Hoog tijd om eens een blik te werpen op al die mooie 'blikvangers' in de stad en contact op te nemen met de schilders!

Van recente datum en directe aanleiding voor dit artikel zijn de kunstwerken op de Mariaplaats en de Ganzenmarkt die afgelopen juni werden afgerond. Op de Mariaplaats is de zijgevel van restaurant El Qatarijne verrijkt met een eigen compositie van *De Strakke Hand* op basis van schetsen van de Mariakerk die de befaamde kunstschilder Pieter Saenredam in de 17de eeuw maakte. De keuze voor deze plek bij de pandhof en het conservatorium is geen toeval want eeuwenlang stond hier de Mariakerk totdat het verwaarloosde godshuis in 1844 definitief uit het straatbeeld verdween.

Nobelprijswinnaar

De Ganzenmarkt is dit jaar opgesierd met een groot uitgevallen portret van prof. Jacobus Henricus van 't Hoff die in 1901 de eerste winnaar was van de Nobelprijs voor de Scheikunde en in 1874 in Utrecht was gepromoveerd. Deze schildering is onderdeel van een project van de natuurkundigen Ingmar Swart en Sander Kempkens om bezoekers van de stad te laten zien welke baanbrekende wetenschappers in Utrecht hebben gewerkt.
"Heerlijk om aan dit soort opdrachten mee te werken waar zoveel mensen gelukkig van worden", zegt Michiel Meulemans. Hij is de oprichter van *De Strakke Hand*, een collectief van kunstenaars, dat in Utrecht maar ook steeds vaker buiten de stad, prachtige muurschilderingen realiseert. Dik twintig jaar geleden begon Meulemans met een collega aan de eerste muurschilderingen in Utrecht en nu heeft hij werk voor twaalf schilders die voor het grootste deel opdrachten uitvoeren in andere steden. Maar het is allemaal in Utrecht begonnen, dat benadrukt hij graag. Steden als Breda en Arnhem leveren *De Strakke Hand* intussen ook veel werk op. En projecten in Frankrijk en Duitsland zitten in de planning maar door de corona-epidemie zijn sommige opdrachten in de wachtkamer beland. Zelf hanteert Meulemans de kwast steeds minder want het binnenhalen van opdrachten en uitwerken van ideeën en het dagelijks runnen van de organisatie vergen veel tijd. "Ik ben nu volop bezig met klussen voor 2024", vertelt hij.

De boekenkast

De meeste schilders die met deze vorm van 'street art' de kost verdienen, zijn overigens zzp'ers. Zoals *JanIsDeMan*, pseudoniem van

de 38-jarige Jan Heinsbroek die al jarenlang muurschilderingen maakt. Veel bekendheid verwierf deze Utrechter met de gevel aan de Mimosastraat die hij omtoverde tot een kolossale boekenkast die nog steeds veel bekijks oplevert. "Het idee voor dit ontwerp is van mezelf maar zoals gebruikelijk heb je altijd overleg met de buurt. Bewoners wilden hun omgeving verlevendigen met een kunstwerk. En ik ben blij op deze manier iets moois aan het straatbeeld toe te voegen", vertelt Jan. Het ontwerp viel ook buiten Nederland in de smaak want naast een aangepaste versie in Amsterdam is een soortgelijke schildering ook te bewonderen in Frankrijk en België.

Trein uit de muur

De Verfdokter, het alias van Robert-Jan Brink uit Bunnik, is ooit afgestudeerd als vormgever in Utrecht maar koos al snel voor een schilderscarrière. Jarenlang combineerde hij dat met een baan in de detailhandel maar intussen kan hij van zijn artistieke werk leven. Een jaar of vijf terug fleurde hij een aantal gevels op ten zuiden van de Amsterdamsestraatweg. In de Meidoornstraat en de Goudsbloemstraat, de buurt waar in het verleden de treinen werden onderhouden, bracht *De Verfdokter* die historie terug op de buitenmuren. Zoals een trein die pardoes de straat in lijkt te rijden. "Ik heb daar met veel plezier gewerkt. Het buurtcomité

wilde wat leuks zien tussen alle saaie straatgevels. De gemeente vond ook dat dit gebied wel wat kon gebruiken en verstrekte subsidie zodat ik aan de gang kon". Heel veel is hier met de spuitbus gedaan. Dat levert een sterke verflaag op. Gecombineerd met een anti-graffiti-coating staat dit borg voor een schildering die jarenlang meegaat, is de ervaring van de *Verfdokter*.

Caravaggisten

De kunstenaars van *De Strakke Hand* hebben naam gemaakt met schilderingen van enorme afmetingen. "Gelukkig hebben de meeste mensen die bij ons werken een hoogwerkercertificaat zodat veilig werken op hoogte (op de steiger of vanuit de bak van de hoogwerker) geen probleem is", aldus Michiel Meulemans. Een voorbeeld hiervan is de dertig meter hoge Fluitspeler aan de Dorbeendreef in Overvecht naar een schilderij van Abraham Bloemaert uit 1621. Het origineel van Bloemaert is eigendom van het Centraal Museum. De schilder behoort tot de Caravaggisten, die met de Italiaanse schilder Caravaggio het realisme in de schilderkunst terugbrachten. Dat *De Strakke Hand* zich liet inspireren door deze schilders heeft alles te maken met de grote Caravaggio-tentoonstelling in het Centraal Museum bijna drie jaar geleden. *De Strakke Hand* maakte toen verschillende posters van de expositie die als promotiemateriaal overal in de stad hingen. Door de positieve respons van het publiek op die posters ontstond het idee om de stad te laten genieten van een aantal muurschilderingen uit hetzelfde genre.

Buys Ballot

Erg content is Michiel Meulemans ook met de samenwerking van zijn collectief met de Universiteit Utrecht om wetenschappers die hier studeerden en/of werkten in het zonnetje te zetten. Zoals de prachtige schildering van het zogeheten Dopplereffect op een pand in de Burgemeester Reigerstraat. Het is een eerbetoon aan Christophorus Buys Ballot (1817-1890), hoogleraar in Utrecht en oprichter van het KNMI in 1854, en dat hier ooit begon in Sonnenborgh, dat nog altijd als sterrenwacht dienstdoet. In 1845 deed Buys Ballot een experiment om na te gaan of het Dopplereffect (genoemd naar de gelijknamige Oostenrijkse wetenschapper) echt bestond. Doppler stelde dat de toonhoogte van het geluid daalt als de afstand tot de geluidsbron groter wordt. Buys Ballot liet op de lijn Utrecht-Maarssen een trein voorbijrijden met een koperblazer die op een open wagon stond. Waarnemers die het verschil in toonhoogte noteerden bewezen het gelijk van Doppler. Het

ontwerp van de schildering is door *De Strakke Hand* gemaakt in nauw overleg met natuurkundigen van de Utrechtse Universiteit en is in 2019 aangebracht.

Rivierenwijk

Niet alle muurschilderingen zijn zo groot als de hierboven beschreven producties van *De Strakke Hand*. Ga bijvoorbeeld eens naar de Jutfaseweg in de Rivierenwijk waar op de kruising met de Westravenstraat twee prachtige muurschilderingen van Jos Peeters te zien zijn. De stoomtrein dendert over de Vaartsche Rijn, ongeveer op de plek waar nu het gelijknamige station ligt. Ook de watertoren op Rotsoord uit 1905, de Pastoefabriek en machinefabriek De Klop ontbreken niet. De tijd gaat even een eeuw terug. Aan de overkant van de straat gaat de klok nog 200 jaar verder achteruit en maken de trekschuit en de molens vanzelfsprekend deel uit van het waterrijke landschap. Hier wordt een stuk stadsgeschiedenis onthuld op een manier waarvan je denkt: doe zoiets ook gerust in andere wijken.

Cor van Santen

PUZZEL

Vorige puzzel

De wandelpuzzel en De Achterpagina uit het vorige nummer hebben zoals gewoonlijk weer heel wat goede oplossingen opgeleverd. Er waren wel tien inzenders met af en toe verrassende vondsten. Na loting is Bert Barten uit de bus gekomen als winnaar. Hij kan de prijs op het Gildekantoor afhalen.

1. wandel + 3	bloeiwijze op weg	*wandelaar*
2. wandel + 4	lopende lieden	*wandelaars*
3. wandel + 5	hoge loopschoen	*wandellaars*
4. wandel + 4	loopbaan voor Kamerleden	*wandelgang*
5. wandel + 5	soort looppas	*wandelkaart*
6. wandel + 3	kikker op tocht	*wandelpad*
7. wandel + 6	lage looplaars	*wandelschoen*
8. wandel + 4	zondagse naam voor wandelstok	*wandelstaf*
9. wandel + 5	combi van lopen en rijden	*wandelwagen*
10. wandel + 4	worm op lange brug in zee	*wandelpier*
11. wandel + 4	onvaste schoolgroep	*wandelklas*
12. wandel + 4+3	spooksprinkhaan	*wandelende tak*

Nieuwe puzzel

Aangezien gebleken is dat deze puzzelvorm door vele lezers gewaardeerd wordt, volgt hier een nieuwe aflevering in de serie over bekende Utrechtse inwoners. Nu wordt van vier vrouwen een beknopte maar karakteristieke omschrijving gegeven. Aan u de vraag om welke vier het gaat.

1. *Deze verzetsstrijdster wordt ieder jaar in de bloemetjes gezet.*

2. *Zangpedagoge en componist van 'Drie kleine kleutertjes'.*

3. *Zij stond aan de wieg van het Diakonessenhuis.*

4. *Een sterke vrouw die haar mannetje stond op de Maliebaan.*

De Achterpagina

Op de Achterpagina van het voorjaarsnummer 2021 zag u een prachtig bruggetje op een mooi verstilde plek in Utrecht. Geen eenvoudige opgave om na te gaan op welke plek deze tekening was gemaakt. Op kantoor werd gegokt op 'ergens bij het Zwarte Water' maar tot een precieze locatie kwamen we niet. Rondleider Bert Barten gaf uiteindelijk het juiste antwoord:
Het zicht over de Grift, ter plaatse van de Grietstraat.

TivoliVredenburg Foto: René Veenis

Ook voor dit nummer heeft Henk van Hilten weer een prachtige tekening gemaakt.

Herkent u deze plek?

Onder de goede inzenders wordt een VVV-bon verloot. Inzendingen voor 1 december 2021 naar kantoor@gildeutrecht.nl of, als u liever pen en papier gebruikt, naar Redactie Gildenieuws, Lange Smeestraat 7, 3511 PS Utrecht

Thom van Rossum

Waar is deze tekening gemaakt?

tekening: Henk van Hilten